Kako da predajemo VjeroNauk

za vjeroučitelje

nižih razreda

osnovne škole

S p l i t 1969.

21665

KAKO DA PREDAJEMO VJERONAUK

Za vjeroučitelje nižih razreda
osnovne škole

S p l i t 1969.

D o z v o l o m

Biskupskog ordinarijata Split

Br.pr. 15/69.

Split, dne 22. I 1969.

Biskup:

Frane Franić

==========

IZDAJE: Biskupski ordinarijat - Split
ODGOVARA: Mirjana Ciko, Split, Žrtava fašizma 52
UMNOŽENO u Samostanu ss. "Naše Gospe"
Zagreb, Primorska 20.

==========

PREDAVANJE NA SATU VJERONAUKA
ZA DJECU NIŽIH RAZREDA OSNOVNE ŠKOLE

Sat vjeronauka mora obuhvatiti dva momenta:

1. sijanje Božje riječi
   (ovo je uloga predavanja)
2. vrijeme i razmišljanje koje je potrebno da ta riječ prodre u srce djeteta,
   (ovo je uloga djelatnosti).

U ovom članku govorit ćemo o prvoj fazi, o predavanju.

CILJ PREDAVANJA

Predavanje ima zadatak da predaje kršćanski nauk. Kršćanski nauk ne obuhvata rezultate dostignuća ljudskog uma; kršćanski nauk jest objava. Bog nam je objavio tajnu svoga života da bismo po njoj živjeli; i mi moramo tu objavu primiti otvorena srca i puni vjere.

Dakle, iz same prirode kršćanskog nauka proizlazi da se katehist a po njegovu primjeru i djeca moraju na satu vjeronauka drukčije držati negoli na kojem drugom školskom satu.

Katehist ne smije nikada biti "učitelj" koji vlada nekom naukom i koji bi je, postavljajući se vis-a-vis svojih učenika, prenosio na njih. Katehist upravlja, zajedno sa svojim đacima, pogled prema Gospodinu, i oni zajednički promatraju što je Gospodin učinio za nas, zajedno slušaju njegovu riječ i primaju je u svoja srca. Divljenje, poštovanje, ljubav prema uvijek prisutnom Bogu, mora stvoriti atmos

feru kod svake religiozne pouke, kod svakog umnog razmatranja o Objavi.

Kako smo mi često daleko od ovoga zahtjeva! Koliko sati vjeronauka provodimo nemajući pred očima Boga, već se jedino zadržavamo na nekom tekstu i zadovoljavamo tumačenjem njegovih izraza. Koliko puta raspravljamo o Bogu onako kako bi to učinio neki profesor za vrijeme sata povijesti ili filozofije, a da možda ni jednog trena ne promislimo da smo u njegovoj prisutnosti!

Iz gornjeg izlaganja proizlazi da predavanje ne smije biti čista pouka. Ono mora ići još dalje. Mora ljudskoj slobodnoj volji prikazati Božji poziv koji sadrži ovaj kršćanski nauk. A ona ga može primiti ili odbiti.

KAKO ĆEMO PRIPREMITI PREDAVANJE?

Pripravu moramo izvršiti u dvije etape:

1. Razmislit ćemo najprije o doktrinalnoj pouci koju bi trebalo dati djeci i o duhovnom stavu koji s tom poukom moramo kod njih izazvati. Ovo je doktrinalna i duhovna priprava.
2. Razmotrit ćemo na koji ćemo način predati djeci ovaj nauk. Ovo je pedagoška priprava koja se sastoji od načina formiranja predavanja.

Ove dvije priprave potrebno je izvršiti u razmaku od nekoliko dana. Tako će, a da mi čak na to i ne mislimo, predmet predavanja imati vremena da prodre u nas i da u nama sazrije; i mi ćemo ga moći dati, ne kao naučnu lekciju, već kao nauk koji je zbilja sastavni dio našeg života.

I - DOKTRINALNA I DUHOVNA PRIPRAVA

NA IZVORIMA DOKTRINE

Prva priprava sastojat će se uvijek u tome - čak i onda kad se radi o iskusnom katehistu i najpoznatijim epizodama iz Kristova života, - da ponovo stupimo u kontakt sa tekstovima iz Sv.Pisma na kojima se temelji naša vjera. Ovaj uvodni rad je neophodno potreban i on će nam pomoći da bolje shvatimo bitno, da prodremo u dubinu riječi Objave koje su uvijek tako jednostavne, da se izražavamo njezinim načinom izražavanja, izostavljajući svaku fantaziju. Treba li nadodati da ćemo se često najbolje pripraviti ako sami meditiramo ove inspirirane tekstove.

JEDINSTVO

Prije negoli izradimo plan predavanja, uvijek ćemo razmisliti koju bitnu doktrinalnu ideju želimo da djeca usvoje i kakav religiozni stav prema ovoj istini moramo probuditi kod djeteta. Moramo stoga ponovo uklopiti predavanje u godišnji program i u doktrinalnu cjelinu.

Bitna doktrinalna ideja

Dok se budemo pripremali kako ćemo razviti ovu misao, budno ćemo paziti na vodeću nit i odbacivat ćemo bez milosrđa sve što nas od nje udaljava.

Doista se nagomilavanjem istina ne spašava bogatstvo dogme. Tada ih samo navodimo, a

da ne zapažamo njihovu dubinu. Produbljujući jednu istinu otkrivamo njezina neslućena bogatstva. Teže je reći malo stvari, negoli govoriti mnogo, no jedino se tako može doći do uspjeha, jedino ako se ide u dubinu. "Rijetka riječ podržava veliki plamen".

U svakoj dobi nećemo postići jedinstvo na isti način. Ako se kod djece od 8 godina c graničavamo samo na jednu ideju, od djece od 12 godina zahtijevat ćemo mnogo toga što su ranije upoznali i neke dopunske pojmove. No sve će ovo biti usmjereno prema jednoj centralnoj jezgri koja će podržavati jedinstvo dajući drugim idejama njihovu vrijednost i njihovu perspektivu. Od bitne je važnosti da dobro izaberemo ovu jezgru. Od njezine vrijednosti o visit će valjanost pouke.

No ovo jedinstvo u predavanju proizlazi iz jednog dubljeg jedinstva, jedinstva programa i onog jedinstva koji vjeronauk ima sam u sebi.

Povezanost programa

Nije dovoljno samo vladati materijom, treba je uklopiti u cjelinu programa koji mora biti tako izrađen da odgovara djeci koju katehiziramo. Jedno predavanje uvijek ovisi o prethodnim predavanjima i, čak i više, o predavanjima koja slijede. Kako nam se ne bi dogodilo da "načnemo" ono što bismo morali obrađivati nekoliko sedmica kasnije, prije negoli započnemo prvom lekcijom, upoznajmo se s čitavim programom jednog tromjesečja. Moramo znati kamo idemo, no isto tako i koliko treba prijeći na nekom satu vjeronauka. Potrebno je također znati s kojeg je gledišta ista materija

bila obrađena prošlih godina i kako će biti obrađena idućih godina.

Jedinstvo doktrine

Zahtijevajmo još više od sebe: pogledajmo koje mjesto zauzima naša jedinica u doktrini kao cjelini, kakav je njezin odnos prema Kristu, koji je centar Objave i jedini daje vrijednost i svrhovitost svakom elementu doktrine.

Primjer: Da bismo govorili o crkvenim poglavarima, nije dovoljno samo poznavati stepene hijerarhije. Moramo najprije prodrijeti u misterij Krista koji nastavlja da vrši svoju trostruku misiju preko "Apostolskog kolegija", tijela koje sačinjavaju biskupi zajedno s papom. Tada će kroz najjednostavniji prikaz o papi i biskupima doći do izražaja ono značenje Krista koji po njima nastavlja da se brine za svoje ovce. Kolike su lekcije o Crkvi obradile samo njezin vanjski i administrativni aspekt zato što se nije ušlo u ovu njezinu ulogu.

Isto tako predavanje o Bezgrešnom začeću mora biti povezano s Kristom. Radi njega i po njemu Blažena Djevica je dobila sve svoje povlastice (Vidi Molitvu na 8.prosinca).

Katehist koji nije postigao ovo jedinstvo, u času kad ima govoriti djeci nije u stanju da vlada materijom. On izlaže ideje jednu za drugom bez međusobne povezanosti. Reakcije djece ga zbunjuju i udaljuju od predmeta; ili pak, budući da grčevito pazi da ne izgubi "nit" njegov duh nije slobodan da pažljivo sluša što djeca govore.

Onome, pak, koji se kod pripremanja predavanja trudio da pronađe kako će ga uklopiti u cijelu Objavu i kakvu će vrijednost ono pri tome dobiti ne može se dogoditi da se izgubi u pojedinostima i da zaboravi bit Nauka koji mora predati.

II - PEDAGOŠKA PRIPRAVA

KAKO ĆEMO SASTAVITI PREDAVANJE

Oblik predavanja ovisi o predmetu koji obrađuje, dobi djece, stepenu njihove upućenosti i ličnosti katehista.

Primjer: Predavanje u kojem promatramo Krista kako moli, da bismo bolje shvatili što je prava molitva, imat će karakter meditacije; predavanje o tome što je sakramenta, imat će više karakter tumačenja. No prvo se predavanje mora oslanjati na solidnu doktrinu (naša se molitva ne osniva na "osjećajima" nego na odnosima stvorenja, sina, grešnika prema Bogu), a drugo mora kroz sakramente, kroz ove "Kristove djelotvorne znakove", istaknuti osobne Kristove nakane prema nama i dovesti djecu do toga da razmatraju te Kristove nakane: tako će jedanput više doći do izražaja razmatranje, drugi put doktrina, no jedan aspekt ne smije nikada potpuno isključiti drugi, da se ne dogodi da cvijet bude odsječen od korijena.

Isto će tako predavanje za djecu od 7-8 godina biti više upućeno na njihovu osjećajnost, dok djeci od 10-12 godina mora dati znanje koje se zahtijeva u toj dobi i završit će vrlo jasnom doktrinalnom formulacijom.

Budući da ne možemo u ovom članku uvijek

voditi računa o tim važnim nijansama, molimo čitatelja da ih ne izgubi iz vida.

U KAKVOM ĆEMO OBLIKU PRIKAZATI OVAJ NAUK?

Nadamo se da ćemo kroz koju godinu imati jednu potpuno izrađenu metodu u kojoj ćemo, osim doktrinalnih tačaka koje moramo prikazati djeci, naći i oblik u kojemu ćemo ih dati. No kad to i budemo imali, sigurno ne jedanput, doći ćemo u napast bilo da nešto dodamo programu, bilo da uzmemo neki drugi oblik koji više odgovara našem temperamentu. Zato će biti korisno da razmislimo o slijedećim zapažanjima:

1. Doktrinu možemo upoznati raznim putevima:

- putem pouke dane u Sv.Pismu, posebno kroz Kristove naučavanje.
- putem pouke koju nam daje Crkva: kroz svoju liturgiju i kroz svoja razmatranja o Objavi iz kojih proizlaze tačne formulacije koje su solidna i sigurna hrana za naš um.

P r i m j e r i: Da bismo prikazali djeci krštenje, možemo se poslužiti:

- Sv.Pismom:

posebno Kristovim naučavanjem (u slikama i usporedbama: novo rođenje, loza itd) i naučavanjem apostola (naročito sv.Pavla u njegovim poslanicama);

- Crkvom koja nas u ovom slučaju naroči to podučava kroz svoju liturgiju:

u obredu krštenja, za vrijeme uskrsnog bdijenja (obred blagoslova vode) i naukom o sakramentima, izraženom u jasnim formulama.

2. Vrlo je važno da se poslužimo onim oblikom u kojem nam je dana doktrina na autentičan način: slikama koje su izabrane po nadahnuću Duha Svetoga i čija analogija nije, dakle, izobličena. Intelektualnom sadržinom koja ne iscrpljuje bogatstvo doktrine nego osigurava ispravno vjersko gledanje.

3. No moramo znati izabrati jedan od ovih oblika, već prema dobi djece, produbsti sadržinu koju taj oblik može za njih imati, kao i aspekt pod kojim želimo prikazati neku istinu.

P r i m j e r: Krštenje možemo svake godine prikazati, unutar jedne šire teme, slijedeći jedan od ovih puteva:

II razred

T e m a:	Doktrina:	P u t:
Život koji nam daje Isus.	Isus nam daje svoj život djeteta Božjeg.	Simbolizam vode koja je mu žna za život (vidi Uskrsno bdijenje).

III razred

Crkva, ovčinjak.	Isus nas sve sakuplja u svoj ovčinjak.	Raspršene ovce... opet su sakupljene (biblijska tema) vidi I Petrova 2,25.).

IV razred

Duhovna borba.	Isus nas odvlači od sotone i daje nam život vječni.	Obred krštenja.

V razred

Novi život.	Ulaz u novi život, preobraženje našeg bića (vjera, ufanje ljubav).	Kristovo naučavanje: "Ja sam pravi čokot".

Na taj ćemo način svake godine dublje obraditi istu temu, što se ne bi moglo sa sigurnošću postići kad bi se svaki katehist služio bilo kojim putem - a katkada i s više njih u istom predavanju! - ne vodeći brigu o dobi djece i o tome kako im je tema bila protumačena ranijih godina.

POTREBAN JE POSTEPENI RAZVOJ

Postepeno napredovanje u predavanju jest umijeće. Moramo početi s djecom na onom nivou na kojem se nalaze. Poći ćemo od njihova iskustva i njihova znanja, da bismo ih doveli do otkrića. Tako ćemo ići od poznatog k nepoznatom, da bismo produbli elementarno ili nejasno znanje i otkrili njegova bogatstva te konačno na jedan jasan način formulirali pouku. Na taj način ćemo se postepeno penjati prema duhovnom vrhuncu, gdje ćemo se zaustaviti i razmatrati.

Upozoravamo da ovaj postepeni razvoj, koji se slaže s tokom dječje misli, ne odgovara po prirodi odraslome. Njemu će često biti drago ako ga se obavijesti o zaključku i planu neke konferencije. Ona će tada poprimiti karakter dokazivanja jedne izražene ideje i zadovoljiti naš duh koji voli logiku. Ako pak djetetu najavimo zaključak predavanja, oduzet ćemo mu čar novoga. Dijete ne očekuje neko do

bro izvedeno dokazivanje koje bi zadovoljilo logički duh (u koji se ono još nije razvilo); njemu je potreban nutarnji dinamizam koji bi ga doveo do radosti otkrića. Dobro izvedeno predavanje mora imati živo jedinstvo, mora biti kao biljka koja se razvija i koja, onima koji je gledaju, postepeno otkriva svu svoju ljepotu.

S toga gledišta budno pazimo da ne oduzmemo čar predavanju preuranjeno izvješenim tekstom ili najavljivanjem onoga o čemu ćemo govoriti. Na primjer: "Danas ćemo vidjeti da je Bog naš Otac". Dijete, budući da zna do kojeg ćemo zaključka doći, ne sluša više tumačenje. Stavimo stoga dijete u položaj da istražuje: postavimo sebi pitanje, tražimo što nam je Bog rekao, čudimo se nekoj biblijskoj izreci.

Međutim, u doba kada dijete postaje osjetljivo za neku konkretnu logiku, dobro će biti da je potičemo i da u toku predavanja pomažemo djetetu da shvati njegovu strukturu, stavljajući katkada na ploču glavne tačke, no moramo imati uvijek pred očima otkrivanje ili produbljivanje stvari.

1. <u>U početku moramo probuditi pažnju, ali je ne smijemo pretjerano zaokupiti.</u>

Da bi se djeca uživila u Božje prisustvo, neki katehist je uzeo slijedeću polaznu točku:

"Na željezničkoj stanici u Zagrebu Marija je u gužvi izgubila svoje roditelje. Koji nemir, kakva žalost... vrijeme prolazi, a putnici nestaju jedan za drugim;... odjednom ona se ispuni silnom radošću..." Djeca proživljavaju prizor. S izgubljenim djetetom, očekuju, nadaju se. No katehist se ne da smesti, on nadovezuje. "Ona je upravo promislila na Boga koji je uvijek s njom!" Kojeg li razočarenja! Djeca više ne slušaju. "A što je s njezinom mamom? Da li ju je našla?" Jedino je ovo pitanje važno! A zar nemaju pravo?

Omogućivši djeci da odviše jako prožive neku dramatičnu situaciju, nismo pobudili njihovu pažnju prema duhovnoj Božjoj prisutnosti, već smo je faksirali na fizičku majčinu otsutnost, i oni se ne mogu više od nje odvratiti. Služeći se osjećajnim područjem ("ona se ispuni silnom radošću..."), mjesto da smo usmjerili dijete prema duhovnoj realnosti - Božjoj prisutnosti, zaustavili smo ga na nivou uzbuđenja, otešćavajući tako mogućnost da ga upozorimo na jedno prisustvo koje se nalazi iznad onoga što se dade osjetiti.

"Jednoga dana za vrijeme praznika Pavao je otišao posve sam na nasip, u času kada je zalazilo sunce... Gleda sunce kako uranja u more... Kako je to lijepo! On ne može svoje divljenje zadržati samo za sebe... no kome će ga reći?... "Gospodine, kako si velik!" Ovdje smo pobudili pažnju, djeca sudjeluju u Pavlovu divljenju, posve spremni da zajedno s njim otkriju prisustvo onoga koji je uvijek s nama.

Ova dva primjera dostaju da nam pokažu kakva mora biti polazna tačka.

Ona mora probuditi kod djece pažnju i usmjeriti je prema duhovnim realnostima, a ne smije je fiksirati na nekoj materijalnoj činjenici ili na nekom dramatičnom zbivanju koji računa s dječjom osjetljivosti. Treba izbjeći sve što zarobljuje misao, kako bi se ona mogla uzdići do Boga.

Isto je tako i sa drugim sredstvima koja služe za probuđivanje pažnje: slikom ili fotografijom, događajem, upozorenjem na iskustvo, životnom činjenicom. Ako ova ne usmjeruje dijete prema vjerskom nauku koji im moramo predavati, udaljimo ih bez milosrđa; ona bi mogla često dovesti čitavo predavanje na put bez izlaza.

Uostalom, polazna točka, koja bi pripremila duhove da pripreme Nauk, nije uvijek potrebna. Kad se nauk oslanja na neki stavak iz Biblije ili Evanđelja, ovaj je dovoljan sam po sebi, pod uvjetom da se već kroz njegov prikaz jasno vidi religiozni nauk koji sadrži i vjerski stav koji dijete mora probuditi u sebi.

2. Dinamičan razvoj

Mi odrasli dolazimo u napast da prema logičnom planu postavimo tačke predavanja jednu do druge. Dijete će, međutim, bolje ući u dinamičnu šemu, koja ga vodi do sve dubljeg i dubljeg otkrivanja i omogućava mu da se uvijek sve više divi bogatstvima Objave.

Uporedimo ova dva plana predavanja o čovjeku, namijenjena djeci od 11-12 godina.

a) Logični plan:

1. Bog nam je stvorio tijelo i dušu: život duše, život tijela.
2. Bog nam daje svrhunaravni život.
3. Zašto nas je Bog stvorio?

b) Dinamični plan:

1. Bog veli čovjeku: "Vladajte nad svime što je stvoreno." Čovjekova vlast nad svijetom: istraživanja, osvajanja svijeta.

2. Bog nas je stvorio "na sliku i priliku svoju": inteligencija, ljubav, slobodna volja. I to ne samo usmjerene prema ovom zemaljskom svijetu, nego i prema gore, prema Bogu: naša veličina!

3. Bog čini još i više: postajemo njegovo dijete.

"Vidite kakvu nam je ljubav dao otac. Mi se zovemo djeca Božja, i jesmo" (I Ivan 3,1). Naša divna sudbina: Nije nam dano da uživamo samo u onome što je stvoreno, nego "da gledamo Boga licem u lice, takav kakav jest". Ponos i zahvalnost.

Razmislimo o ovim tipovima šema:

Prvi je zamišljen na racionalni način i upravljen je umu. On potiče na razmišljanje o ljudskoj prirodi.

Drugi je zamišljen na biblijski način. Po njemu shvaćamo božansku nakanu koja se odnosi na nas, nakanu koja sadrži u sebi samoj poziv i potiče čovjeka na odgovor. Nakanu koju će trebati svakako jednoga dana-možda i u samom ovom predavanju - izraziti na racionalni način koji traži um, no koja mora najprije biti prikazana na ovaj biblijski način koji je koristan za svakog čovjeka.

3. Od stvarnog iskustva do duhovnih stvarnosti.

Iskustvo je prvo znanje. Kakva korist od toga da govorimo o bojama jednom slijepcu?

Dakle, potrebno je da pođemo od djetetova iskustva; no na kakvo ćemo se iskustvo pozvati? Jer mnogi primjeri ili usporedbe, nakon

što su zarobili pažnju slušatelja, pokazuju se nesposobnim da ih dovedu do duhovnog područja.

a) Materijalna i duhovna stvarnost

Budući da djeca žive u svijetu konkretnoga, dolazimo u veliku napast da ih podsjetimo na iskustvo iz materijalnog svijeta; no iz čisto materijalnog ne može izići duhovno. Tražimo u njihovu iskustvu ono što već ima neku duhovnu sadržinu. Podsjetimo ih naročito na njihovo socijalno iskustvo koje stiču u društvenoj sredini i tako ih pripremimo na pristup u taj duhovni svijet osobnih odnosa u kojemu živi kršćanin.

Djeca - velimo - žive u svijetu konkretnog. Da bismo se prilagodili njima, kao i mehaničkom i tehničkom svijetu u kojem živimo, tražimo usporedbe iz toga svijeta koji im je dobro poznat. Tako se znade dogoditi da katehist uzme kao polaznu tačku radio, kako bi pomogao djeci da shvate da je Bog posvuda. "Kad je radio zatvoren, tko bi mislio da su svi ovi valovi u ovoj sobi? Kad je otvoren, čujem glas koji mi dolazi s onu stranu mora i koji se može čuti po čitavom svijetu". No ovaj glas, ljudski u svom izvoru, nije više ljudski. Anoniman, bez ikakve mogućnosti za neki dijalog, on je sada mehaniziran. Velika je sada opasnost da dijete ne zamisli Boga kao **dobro uređeni mehanizam, ili najviše** kao prvog pokretača filozofa i naučenjaka, a ne više kao osobu. U svakom slučaju doći će u napast da ga lokalizira u prostoru. "Bog je posvuda - zavikalo je jedno dijete, - onda je i u vršku moga prsta? Onda ako činim ovo,

(stavlja prst u usta), Bog je u mojim ustima! Na takav način dijete, koje materijalizira Boga, gubi u isti mah i poimanje svetoga, jer jedna usporedba uzeta iz čisto materijalnog svijeta je nesposobna da upravi njegov pogled u dobrom pravcu. Iz čiste materije ne može izići duhovno.

Da li odustajemo tada od toga da budemo konkretni? Ne, no umjesto da upravimo svoj pogled prema materijalnom svijetu, upravimo ga prema svijetu osoba. Dijete, čak vrlo rano, ima bogato socijalno iskustvo. Ono živi u obitelji, ljubi svoju mamu, sretno je uz nju, tu se osjeća sigurnim, trpi ako je odsutna. Kroz ovo iskustvo dijete je kadro da shvati što je prisustvo, ljubav, sve stvarnosti koje su duhovne prirode, i putem analogije može donekle shvatiti prisustvo i ljubav Gospodinovu.

Ovo iskustvo, kao svako socijalno iskustvo, jest stvarno. Dijete ga je doživjelo. No ono ne spada više u čisto materijalni svijet, ono je već bogato duhovnom sadržinom. Jer je čovjek osoba. Kroz njegovo djelovanje progovara njegova duša stvorena na sliku i priliku Božju. Dok gledam neku mamu kako misli na svoje dijete i radi za njega dok je ono u školi, lako shvaćam da je ona u duhu njemu bliža - jer misli na njega - negoli njegov školski drugi čije ime još ne zna. Ovim putem počinjem shvaćati duhovno prisustvo Boga koji je uvijek s nama, jer misli na nas, želi nas i ljubi nas.

Tako, ovo stvarno socijalno iskustvo koje ima duhovnu sadržinu, jesu otvorena vrata prema nevidljivome. Polazeći od društvenih odnosa upravit ćemo djecu prema susretu sa živim

osobnim Bogom.

b) Privilegirane riječi i slike

No mi moramo otkriti djeci svrhunaravne stvarnosti koje poznajemo samo putem vjere. Da bismo o njima mogli govoriti bez straha da ćemo više iznevjeriti istinu negoli je tumačiti, upotrebljavamo riječi samoga Krista, koji je jedini mogao zaodjeti Istinu u ljudske riječi, a da je ne izobliči.

Možemo doći u napast da pred nekim gradskim slušateljstvom, koje nikada nije vidjelo lozu ni stablo, usporedimo Crkvu s električnom centralom u kojoj je pogrešan tok jednog spoja štetan za čitavu mrežu. Međutim, da li se može električni život usporediti sa živo - tom koji kola u lozi i daje joj da donese plod? Da li šef centrale ljubi poput pastira, koji je u stanju da dade život za ovce svoje? I da li bi čak jedna adekvatnija usporedba imala bogatstvo ovih dviju tema: "Gospodinova loza" i "Bog, pastir svoga naroda", koje se povlače kroz čitav Stari zavjet i dobivaju tako u Evanđelju puninu svoga značenja? Stoga prije negoli tražimo drugdje naše primjere i usporedbe, izaberimo u Evanđelju one koje su pristupačne djeci.

Radi toga ćemo se kod prilagođivanja manje truditi da izrazimo evanđeoske stvarnosti usporedbama uzetim iz današnjega svijeta, a više ćemo nastojati da djeca postanu polaganim odgojem ponovo pristupačna Kristovu načinu izražavanja, kao i slikovitom i simboličkom izražavanju u Bibliji, koju je nadahnuo Duh Sveti. Jer jedino Bog govori dobro o Bogu.

c) Materijalna ljuska mora biti prozirna.

Ova duhovna sadržina, koja mora biti prisutna od prvog trenutka u stvarnom iskustvu, u događaju, u izabranoj usporedbi, mora biti za dijete i lako shvatljiva.

Vrlo često dijete se zaustavi na događaju, na pripovjetki, nesposobno da shvati religiozni smisao zbog jednog od slijedećih razloga:

1. Jedna odviše slikovito prikazana pojedinost zaokupi njegovu maštu. Npr. Jona u trbuhu ribe može zasjeniti divnu pouku Jonine knjige o Božjem milosrđu koje se proteže na sva stvorenja.

2. Sam događaj može blokirati maštu ili osjetljivost. Na pr. žrtvovanje Izaka. Dijete će iz pripovijedanja zaključiti da je Bog zao. Ovaj nam događaj, naprotiv, pokazuje da Bog ne želi takvih ljudskih žrtava koje je Abraham, bez sumnje, vidio kod drugih naroda.

3. Slika može evocirati prije svega jedan materijalni sadržaj. Na pr. "Istočni grijeh evocira jabuku.

Napravili bismo vrlo veliku pogrešku kad bismo prikazali događaje iz Staroga zavjeta radi njih samih, dajući jednostavnu historijsku podlogu, dok oni imaju vrijednost samo zbog njihova religioznog sadržaja. To bi značilo naviknuti dijete da sluša, bez nastojanja da razumije, dok međutim pred svakom Božjom riječi moramo pobuditi stav primanja i tražiti što nam Bog želi reći. Dijete, koje se prvi put zaustavi samo na priči, kasnije je nesposobno da joj da religiozno značenje.

Da bi se kroz tanku materijalnu ljusku,

koja je potrebna, mogao Nauk jasno vidjeti:

1. Događaji ili usporedbe moraju biti da ne u bitnim crtama. Ne davajmo beskorisne pojedinosti, izraze koji usmjeruju pažnju prema materijalnom ili svjetovnom.

2. Događaji i njihovo religiozno značenje moraju biti dani zajedno.

Izbjegavajmo da jedanput prikazujemo događaj ili usporedbu, a drugi put njegovo značenje. Tada djeca to odvajaju. Kad mi netko daje znak, istovremeno shvaćam i znak i njegovo značenje. Ne interesira me materijalna kretnja nego njezino značenje. Isto tako kroz djelovanje i kretnje osoba mora se jasno vidjeti njihovo unutarnje doživljavanje. To znači da, prije negoli djeci prikažemo neki konkretni elemenat, kakav bio, moramo najprije izvagati njegov duhovni sadržaj i tako ga dobro usvojiti da sam po sebi postane jasno vidljiv kroz prikaz koji dajemo.

4. Kako ćemo se služiti doktrinalnim formuliranjem?

Tekst iz udžbenika, koji dijete mora naučiti, ne smije služiti niti kao polazna točka predavanja, niti se smije s njim formirati šema. No mi ga moramo u duhu neprestano imati pred očima, tako da u toku predavanja glavne riječi toga teksta budu izgovorene, i da dijete, učeći lekciju, nađe u njoj posve prirodno atmosferu predavanja. Kad se radi o biblijskom tekstu, nekoj molitvi itd., tu neće biti poteškoće. Kad se radi o nekom doktrinalnom formuliranju koje nužno upotrebljava neke riječi više tehničke iz religioznog riječnika, moramo pažljivo pripremiti te riječi, prema

potrebi povezati ih sa biblijskim načinom izražavanje koji obogaćuje njihov duhovni sadržaj, a katkad ih napisati i na ploči. Budno pazimo da dijete u sebi ne razdvoji predavanje, koje ne bi upotrijebilo ni jednu tehničku riječ, od lekcije koja bi mu izražena tehničkim riječima izgledala posve strana.

Dijete, koje na svjetovnom području usvaja od sedme do dvanaeste godine ogromnu količinu novih riječi, mora također obogatiti svoj religiozni rječnik. No samo izbjegavajmo da mu damo naučiti riječi kojima ono ne bi dalo njihovo autentično značenje, i nemojmo pretvoriti sat vjeronauka u učenje vokabulara.

Kako se ne bi dogodilo da u jednu jedinu lekciju unesemo odviše novih riječi, ili obrnuto, da se ne poslužimo ni jednom novom riječi u prvim godinama, bilo bi dobro da predvidimo u godišnjem programu koje su ključne riječi s kojima se dijete mora dobro upoznati.

Ove nove riječi ne moraju uostalom biti ograničene na doktrinalni vokabular, nego ćemo uključiti i riječi kojima se služimo u molitvi, kao: dati hvalu, klanjati se, amen, aleluja itd.

5. Kada se moli na satu vjeronauka?

Kad predavanje dođe do vrhunca, djeca će redovito biti spremna da mole, a da katkada neće biti toga niti potpuno svjesna. Oni su počeli religiozno doživljavati; no da bi se to doživljavanje razvilo, mora doći do izražaja: pjesma, nekoliko stavaka iz psalma, neka jednostavna rečenica kristalizirat će i ujedno izraziti molitvu svih.

No mjesto kao i oblik molitve je vrlo promjenjiv. Može se dogoditi da molimo s djecom u toku predavanja, ili pak to nije moguće budući da djeca na nju nisu spremna. Ona mora uvijek odgovarati jednom nutarnjem doživljavanju i zato će se jako razlikovati prema dobi djece i materiji koja se obrađuje. Molitva s kojom slavimo Boga razlikovat će se od vapaja punog molbe, ili razmišljanja o životu koje osvjetljava Božje svjetlo.

III - KAKO ĆEMO ODRŽATI PREDAVANJE

DOBAR POČETAK

Razmještaj i držanje djece imaju veliku važnost. To možemo sprovesti na vrlo različite načine, prema materijalnom smještaju i broju djece.

Dok slušaju predavanje djeca moraju sjediti.

Prije negoli počne govoriti, katehist će provjeriti ove tri stvari:

- da li su sva djeca dobro smještena (Dijete koje loše sjedi ili lamata nogama ne može slušati);

- da li ga svi gledaju;

- da li je potpuna tišina;

Ako je nužno, ukorimo općenito i prijateljski: "Da li sve oči gledaju u mene?"... "Jedno dijete nije spremno" (čak ako ih ima troje ili

četvero!)

Absolutno je pravilo da se nikada ne počinje govoriti dok vlada buka.

KAKO ĆEMO POSTIĆI DA NAS SLUŠAJU?

Potrebno je da veoma dobro pripremimo predavanje; to je čak glavni posao. No moramo, osim toga, govoriti tako da nas djeca slušaju. Premda ovo nije najvažnije, ono uvjetuje sve ostalo. I naša je dužnost da se trudimo da steknemo ono što nam nedostaje na ovom području kako bi nas djeca slušala i kako bismo zadržali njihovu pažnju.

1. Da bi nas djeca slušala

Da bi nas djeca slušala, naš govor mora biti jasan, kratak, direktan, jednostavan i raznolik.

J a s a n

Govorimo polako, izgovarajući jasno. Govorimo dosta tiho, bez gutanja zadnjeg sloga riječi i posljednje riječi u rečenici.

Kad imamo pred sobom mnogobrojno slušateljstvo, ne vičimo. Ne dopire daleko glas koji kriči već onaj koji izgovara vrlo jasno i koji govori polako. Osim toga vikanje zatvara srca onih koji nas slušaju, i oni s pravom ne žele da im se povrijedi njihova nutrina. No, upravimo riječi uvijek zadnjim redovima; tada ćemo instinktivno podignuti glavu, i naš će glas doprijeti do njih. Ne govorimo nikada za vrijeme buke. Ako su oni koji slušaju nemirni, nemojmo povisiti glas (djeca bi bučila više

negoli mi), nego se zaustavimo, i kad ponovno nastane tišina, govorimo još tiše kako bismo prisilili djecu da nas šuteći slušaju.

K r a t a k

Prilagodimo se dobi (10 minuta u sedmoj godini, 15 u devetoj, 25 u dvanaestoj jest dobra osrednja duljina) i sposobnosti djece za pažljivo slušanje, koja je jako različita prema prilikama.

Zaustavimo se kada primjetimo prve znakove umora (glave koje se okreću, noge koje lomataju...)

Ne razvlačimo! Kad djeca ne usvajaju ono što im velimo, to je uglavnom zato što smo im govorili odviše dugo. Nisu im nužna ni dopunska tumačenja ni ponavljanja, nego kraća predavanja, jednostavnije riječi, kratke rečenice sa stankama koje su im potrebne za shvaćanje.

D i r e k t a n

Ne govorimo na bezličan i abstraktan način. Djeci od 9 godina ne govori se o "čovjeku" nego o "nama, o meni", ni o "jednom dječaku" nego o "Marku". U svemu onome što velimo djeca moraju osjetiti naše iskustvo ili se sjetiti svoga iskustva.

Na licu djece moramo pročitati kako oni reagiraju na naše riječi. Ne smijemo, dakle, djeci čitati naše predavanje, nego govoriti ga vodeći računa o njihovoj reakciji. Ako smo u početku prisiljeni da napamet naučimo ono što ćemo govoriti, moramo se, što prije je moguće toga osloboditi.

J e d n o s t a v a n
i r a z n o l i k

Izbjegavajmo abstraktne riječi. Sjetimo se da glagoli više evociraju konkretno negoli imenice. Umjesto da govorimo o "Božjoj ljubavi prema meni" recimo "Bog me ljubi!"

Ton našeg glasa mora se razlikovati prema onome što velimo djeci. Pripovijedanje će biti živo; tumačenje jasno; odlomak iz Sv.Pisma čitat će se na svečaniji način; neka rečenica ili važna riječ bit će istaknuta. Monotonija bi uspavala djecu.

2. Da bismo zadržali pažnju

Da bismo zadržali pažnju djece, naša riječ mora naći oslonac u vizuelnim pomagalima.

Uz nekoliko kretnja koje normalno prate govor i pomažu njegovo shvaćanje ističemo slijedeće postupke:

- Ispisat ćemo prije sata, crnilom ili bojom na papiru u boji, neku izreku iz Sv.pisma i izvjesit ćemo je na zid pred djecu u odgovarajućem trenutku.

- Na ploči ćemo zabilježiti glavne tačke lekcije i važne nove riječi. Pisanje na ploči imat će uspjeha ako naša raspodjela bude jasna, ako dobro ispišemo tekstove, i ako se brinemo da izbrišemo sve što je postalo beskorisno. Bit ćemo jasniji, i naš prikaz će biti ljepši ako se služimo kredama u boji.

- Služit ćemo se fotografijom, ne kao nekom ilustracijom koja bi učinila predava -

nje privlačnijim, nego kao predmetom koji se promatra ili o kome se duboko razmišlja. Tada će ona zaokupiti čitavu djetetovu pažnju, i sjećanje na tu fotografiju evocirat će, već prema slučaju, neko duhovno doživljavanje ili kršćansko razmatranje o svijetu.

Upotrebljavajmo razborito ova vizuelna sredstva. Naročito pazimo da ne odvratimo dječju pažnju na taj način što bismo nastavili govoriti dok pišemo neki tekst ili stavljamo na zid neku fotografiju. Oni bi u tom slučaju gledali, a ne bi slušali. Zato činimo obratno; čitajmo i promatrajmo zajedno s njima. Kad više ne budu imali interesa za ono što im pokazujemo, moći ćemo usredotočiti njihovu pažnju na nešto drugo.

Ulazeći sve dublje, pazit ćemo da stavimo svu ovu tehniku u službu Božje tajne u koju želimo da djeca prodru.

OD DIJALOGA S NAMA DO DIJALOGA S BOGOM

Dijalog

Dijalog je teško umjeće. On mora izazvati kod djece stvarno razmišljanje. Od katehista zahtijeva pažnju punu poštovanja prema odgovorima djece, volju da vodi računa o svim tim odgovorima, potpuno vladanje materijom, kako bi ih s njom povezao.

1. Kad ćemo se u predavanju poslužiti dijalogom?:

a) U početku predavanja dobro vođen dijalog pobuđuje i potiče pažnju; tada služi kao uvod u predavanje.

b) Kad ćemo se poslužiti dijalogom, ovisi o dobi djece.
S mlađima dijalog će služiti samo kao uvod u predavanje. Prestat će vrlo brzo čim djeca budu spremna da slušaju. Kako djeca budu rasla i postajala sposobnija da izraze ono što misle tačnim riječima i da razmišljaju o onome što znadu, uloga dijaloga može dobiti veću važnost, naročito između 11-12 godine.

c) Trajanje dijaloga ovisi o predmetu koji se obrađuje. Predavanje doktrinalnog tipa može se zadržati dulje vremena na na dijalogu. U predavanju više duhovnog tipa dijalog će biti kraći; tišina je potrebna za razmatranje.

2. Dijalog ima i opasnosti On stvara lako iluziju o prividnoj aktivnosti. Ne smijemo nikada zaboraviti ovih nekoliko upozorenja:

a) Time što govori, dijete ne mora biti aktivno. Aktivnost zahtijeva razmišljanje.

b) Dijete koje govori vrlo često nas više ne sluša. Ono nastavlja dijalog koji je u sebi započelo i ne brine se više za nas.

c) Dijalog je usmjeren više prema znanju negoli razmatranju. Postoji bojazan da zadrži djecu na području čistog intelektualnog znanja.

3. Kod dijaloga moramo voditi računa:

a) O izboru pitanja. Moramo izbjegavati:

- pitanja koja ne traže razmišljanje. na pr. ona koja samo traže odgovor "da" ili "ne" i ne zahtjevaju od djeteta neko daljnje obrazloženje. Ako više takvih pitanja slijede redom, ona navikavaju djecu da odgovore bez razmišljanja, i to uzrokuje brzo galamu.

- Konvencionalna pitanja na koja dijete odgovara automatski, čak ako u sebi misli drukčije, na primjer: "Da li želite razveseliti dragoga Boga?"

- Pitanja koja traže već gotov odgovor, na primjer odgovor naučen napamet, osim ako se ne želi provjeriti ili dozvati u pamet neka formula naučena napamet.

Bit će često dobro da tražimo od djeteta da razmisli prije negoli mu postavimo pitanje: "Postavit ću vam jedno teško pitanje. Dobro razmislite prije negoli dignete ruku", i tražimo da dijete protumači svoj odgovor.

b) O disciplini.

Moramo postaviti pitanje svima, zahtijevati od djece da dignu ruku prije negoli odgovore. Treba da upitamo također i one koji je ne dignu i da čekamo strpljivo odgovore.

c) Kako ćemo se odnositi prema odgovorima?

Izbjegavajmo takav način ispitivanja kod kojega bi već unaprijed imali u glavi odgovor koji želimo od djece dobiti ili kod kojega bismo vodili računa samo o onim odgovorima koji nas interesiraju. Djeca tada imaju dojam da se od njih očekuje već gotov odgovor i da ih se ne shvaća ozbiljno. Oni gube spontanost.

Nastojmo shvatiti svaki odgovor, čak i onaj koji zbunjuje. Tražimo da nam dijete razjasni neku nespretno izraženu misao. Nastojmo produpsti odgovore koji su na izgled suprotni. Dijete tada zadržava svježinu svoje spontanosti, njegovo razmišljanje postaje dublje, i mi otkrivamo kod njega neslućena bogatstva koja, izražena dječjim načinom, predstavljaju jedno svjedočanstvo pristupačno njegovim drugovima.

Primjeri:

"Možemo li nešto učiniti za one koji su umrli?" - "O, ne!" Mjesto da propusti ili ispravlja ovaj odgovor, katehist pita zašto. - "Bog je tako velik da samo on može nešto učiniti za njih, ako hoće. Mi smo odviše mali". - Trebalo je tada, polazeći od ovoga dubokog shvaćanja Božje veličine, pokazati da nas Bog, koji je tako velik, ljubi i rado sluša molitve djece za one koji su umrli.

"No, je li lako govoriti Bogu?" - pitao je jedan katehist, koji je želio da djeca postanu svjesna sredstava koja se moraju upotrijebiti da bismo mislili na Boga, koga ne vidimo. - "Da", izbaci jedno dijete.- "Ne", rekoše više njih. Ovaj "da" mogao je učiniti da lekcija skrene drugim putem. No ne osvrnuti se na njega značilo bi naviknuti djecu da traže gotov odgovor, onaj koji se od njih očekuje. - "Zašto veliš da je to lako?" - "Zato, jer Bogu možemo uvijek govoriti. On je uvijek s nama."

Međutim, susrest ćemo djecu koja "sve znadu"i žele svakom zgodom pokazati svoje znanje.

S ovakvima, i to pogotovo kad se govori o nečem poznatom, što se navraća svake godine - na primjer Božić - dijalog se mora izbjeći. Pokazat ćemo da se ne radi o tome da naučimo nešto novo, ili da pričamo ono što znamo,nego da meditiramo da "razmišljamo u svom srcu",kako bismo bolje shvatili.

4. Kad prestaje dijalog?

Dijalog mora prestati sam po sebi kada katehist ozbiljnim tonom počne predavati religiozni nauk koji, da bi dao ploda, mora biti saslušan u tišini.

Dijete ne razgovara više s nama. Ono se obraća nekome drugome kojemu će možda uskoro govoriti s riječima ili bez njih.

T i š i n a

Ovaj susret s Bogom u tišini, to je naš cilj. Zbog toga su važni trenuci šutnje koji će pratiti naše riječi.

1. Za vrijeme predavanja pravimo stanke:

- da bismo kratkim zaustavljanjem od jedne sekunde pred nekom važnom riječi , ili izrekom iz Sv.pisma, svratili na nju pozornost.
- da bismo dali djeci vremena da usvoje ono što su čuli.

  Kratka stanka nakon jedne rečenice koju je teže shvatiti, ili predočavanja nekog prizora u kojem smo naveli osjećaje lica, omogućava djeci da shvate , da dočive u sebi prizor i da osjete ljepotu onoga što je upravo rečeno.

Moramo znati što djeci treba, i prema tome odmjeriti ritam svojih riječi i ritam svojih stanka, ne dajući se impresionirati bojazni da vrijeme prolazi.

2. Na kulminaciji predavanja

Ako smo uspjeli da dovedemo djecu do kulminacije predavanja, oni će možda osjetiti žē

lju da ostanu tu, u tišini, kako bi produljili svoje razmatranje.

Ono će se katkada razviti u molitvu, koju će izgovoriti poluglasno ili pjevati, ili će se pak sabrati u tišini, nakon čega će se svako dijete staviti na posao bez buke, kako ne bi narušilo tišinu.

Nemojmo mi sami prekidati ovu tišinu svojom žurbom, kao što se to katkada događa. Čim molitva završi, velimo: "A sada na posao, uzmite vaše bilježnice". Jer naša riječ je ništa ako se ona ne uklanja pred "Riječju koja dolazi s neba u tišini."

\+ + +

S a d r ž a j

Strana

PREDAVANJE NA SATU VJERONAUKA
ZA DJECU NIŽIH RAZREDA OSNOVNE ŠKOLE.... 3

CILJ PREDAVANJA..... 3

I - DOKTRINALNA I DUHOVNA PRIPRAVA..... 5

NA IZVORIMA DOKTRINE
JEDINSTVO
Bitna doktrinalna ideja..... 5
Povezanost programa..... 6
Jedinstvo doktrine..... 7

II - PEDAGOŠKA PRIPRAVA
KAKO ĆEMO SASTAVITI PREDAVANJE..... 8

U KAKVOM ĆEMO OBLIKU PRIKAZATI
OVAJ NAUK..... 9
POTREBAN JE POSTEPENI RAZVOJ..... 11

III - KAKO ĆEMO ODRŽATI PREDAVANJE..... 22

KAKO ĆEMO POSTIĆI DA NAS SLUŠAJU?.... 23

OD DIJALOGA S NAMA DO DIJALOGA
S BOGOM..... 26

Strana

D i j a l o g

Kad ćemo se u predavanju poslužiti dijalogom?..... 26

Kad prestaje dijalog?..... 30

T i š i n a

Za vrijeme predavanja..... 31

Na kulminaciji predavanja..... 31

S a d r ž a j..... 33

+ + +

A N K E T N I U P I T N I K

1. Jeste li pročitali Priručnik za predavanje vjeronauka djeci II razreda osnovne škole?
   Ako ga niste pročitali, zašto to niste učinili?

2. Da li ste primijenili metodu priručnika (potpuno ili djelomično)?

   a) Ukoliko ste je primijenili, kako ste zadovoljni sa rezultatima?
   b) Ako je niste primijenili, zbog čega to niste učinili?

Bit ćemo Vam veoma zahvalni da nam na gornja pitanja što opširnije odgovorite s eventualnim Vašim opažanjima i prijedlozima.
Vaš odgovor izvolite poslati na adresu:
Rozarija Utrobičić, S p l i t, Ćiril-Metodova 8.